

## РЕЦЕНЗІЯ

кандидата економічних наук, доцента ПИВОВАРА Петра Вікторовича на дисертаційну роботу ЛЕВКІВСЬКОГО Євгенія Володимировича на тему: *“Розвиток вертикально інтегрованих структур аграрного бізнесу в умовах глобалізації”*, подану на здобуття ступеня доктора філософії за спец. 051 “Економіка” (галузь знань 05 “Соціальні та поведінкові науки”) у разову спеціалізовану раду Поліського національного університету

### **Актуальність теми дисертаційної роботи, її зв'язок з науковими програмами, планами, темами**

Актуальність представленого наукового дослідження полягає в аналізі та оцінці розвитку вертикально інтегрованих структур в аграрному бізнесі, особливо в контексті глобалізації та змін у світовій економіці. Діяльність та досвід функціонування таких структур є важливим для розуміння їх впливу на продовольчу безпеку країни і світу, ефективність агропромислового виробництва, інвестиційну привабливість галузі сільського господарства, а також на експортні стратегії та ринкову конкурентоспроможність. Особлива увага приділяється розгляду економічних, організаційних, технологічних та екологічних мотиваційних чинників, що формують основу для стратегічного розвитку аграрного сектора в умовах постійної невизначеності та зростаючих глобальних викликів.

Своєчасність теми підтверджується зв'язком роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконувалася в рамках науково-дослідних робіт кафедри менеджменту та маркетингу Поліського національного університету за темою: “Інноваційна модель зовнішньоекономічної політики в умовах кризи глобалізації” (№ДР 0120U101915), тематичний підрозділ “Транснаціоналізація глобальних бізнес-технологій” (2020 – 2024 рр.) та госпдоговірної науково-дослідної теми: “Розробка та наукове обґрунтування логістичного маршруту експорту сільськогосподарської продукції в умовах російської агресії” (16.06.2022 р. – 21.06.2023 р., договір № 26-06 від 21.06.2022 р). Особистий внесок автора у виконанні НДР полягає у дослідженні та оцінці перспектив ефективного розвитку аграрних вертикально інтегрованих

структур на зовнішньому і внутрішньому ринках, визначення альтернативних напрямів позиціонування аграрних вертикально інтегрованих структур у глобальних ланцюгах доданої вартості на підставі результатів оцінки їх поточного рівня конкурентоспроможності експорту в розрізі основних видів агропромислової продукції.

**Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформованих у дисертації, їх достовірність**

У теоретичній частині дисертації здійснено комплексний аналіз вертикально інтегрованих структур в аграрному бізнесі, уточнено ключові концепції та підходи до їх вивчення. Дослідження охоплює аналіз мотиваційних факторів вертикалізації, включаючи економічні, організаційні, технологічні та екологічні аспекти, а також розглядає вплив цих структур на продовольчу безпеку та експортні стратегії.

В аналітичній частині дисертації виконано оцінку ефективності функціонування вертикально інтегрованих структур на основі різноманітних економічних моделей та методик, включаючи метод EVA (*Economic Value Added*). Проведено кореляційно-регресійний аналіз ключових факторів, що впливають на експортну діяльність агрохолдингів, виявлено основні чинники, що підсилюють їх експортну орієнтацію.

В проєктній частині розроблено рекомендації з управління розвитком вертикально інтегрованих структур, зокрема, стратегічні напрями оптимізації їхньої позиції в глобальних ланцюгах доданої вартості та інтеграції з малими та середніми аграрними підприємствами.

Обґрунтованість висунутих наукових положень, висновків і рекомендацій заснована на глибокому аналізі сучасних тенденцій в аграрному секторі, вивченні великої кількості наукових джерел, а також на практичному застосуванні отриманих результатів.

Дисертація включає розгорнуте дослідження моделей вертикальної інтеграції в різних країнах, що підкреслює її актуальність і значущість для розвитку аграрного бізнесу на міжнародному рівні. Результати дослідження вже

знайшли своє застосування в освітньому процесі та стратегічному плануванні в аграрному секторі, що свідчить про їх практичну значимість та достовірність.

**Достовірність та наукова новизна одержаних результатів, повнота їх викладу в опублікованих працях**

Наукова новизна одержаних результатів полягає у глибокому аналізі вертикально інтегрованих структур в аграрному секторі, зокрема у розробці комплексних методик для оцінки їхньої економічної ефективності та стратегічного розвитку. Серед ключових нововведень дослідження - доведення важливості конвергенції суб'єктів аграрного бізнесу та їхньої ролі в глобалізаційних процесах, удосконалення концептуального змісту поняття “вертикально інтегрована структура”, а також розробка нових підходів до визначення стратегічних напрямів розвитку цих структур. Набули розвитку методики визначення ефективності експортних операцій, що дозволяють оцінювати вплив різних факторів на експортну діяльність агрохолдингів.

Достовірність результатів підтверджена застосуванням сучасних економічних та статистичних методів, зокрема кореляційно-регресійного аналізу, що дозволило глибоко дослідити фактори, які впливають на діяльність аграрних вертикально інтегрованих структур.

Основні висновки дисертації отримали підтвердження через їх практичне застосування та опублікування в авторитетних наукових виданнях.

Основні положення дисертаційної роботи опубліковані у 13 наукових працях загальним обсягом 7,19 ум. друк. арк. (5,23 ум. друк. арк. належать особисто автору), з них 7 праць, у яких опубліковано основні результати дослідження, у тому числі 3 статті у іноземному науковому періодичному виданні, проіндексованому в базах даних Scopus та WoS Core Collection, 4 у наукових фахових виданнях категорії Б, 5 наукових праць, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації, одна наукова праця, яка додатково відображає результати дисертації.

## **Практичне значення і впровадження отриманих результатів**

Практичне значення отриманих результатів полягає у розробці та впровадженні ефективних методів управління та розвитку вертикально інтегрованих структур в аграрному бізнесі. Результати дослідження знайшли застосування у визначенні стратегічних напрямків розвитку аграрного сектору, що сприяло підвищенню ефективності виробництва та конкурентоспроможності на міжнародних ринках. Зокрема, доведено ефективність конвергенційних вигод для аграрних холдингів, що дозволяє нівелювати диспаритет маневреності та підсилювати внутрішньокорпоративні комунікації.

Удосконалені методики оцінки економічної ефективності діяльності аграрних вертикально інтегрованих структур були застосовані на практиці, що демонструється використанням комплексної методики визначення економічної ефективності у вітчизняних агрохолдингах. Це дало можливість кількісно оцінити вплив факторів ефективності на господарську діяльність та оптимізувати стратегічні рішення.

Наукові результати дослідження були використані при розробці програм економічного та соціального розвитку аграрного сектору в регіональних адміністраціях (довідка № 08/1352/0/2-23/56 від 01.09.2023 р.), а також у стратегічному плануванні розвитку провідних агропромислових підприємств (довідка № 215 від 01.09.2023 р.). Це підтверджується довідками від відповідних установ та компаній.

Результати дослідження також використано у освітньому процесі, зокрема при викладанні курсів, пов'язаних із глобальною економікою та міжнародною торгівлею, що сприяло підвищенню якості навчального процесу та підготовці фахівців, орієнтованих на сучасні виклики в аграрному бізнесі (довідка № 1095/01-17, від 05.09.2023 р.).

## **Оцінка ідентичності анотації та основних положень дисертації**

Аналіз змісту анотації та основних положень дисертації ЛЕВКІВСЬКОГО Є.В. засвідчує їхню повну ідентичність в частині формулювання мети, об'єкта, предмета, завдань, положень новизни, висновків

до розділів й загальних висновків. Загалом зміст анотації відтворює інформацію про методологію дослідження, способи аргументації положень, ключові ідеї тексту дисертації. Анотація не містить інформацію, яка була б відсутня у тексті дисертації.

### **Відповідність дисертації встановленим вимогам, відсутність порушень академічної доброчесності**

Дисертаційна робота ЛЕВКІВСЬКОГО Є.В. за рівнем наукової новизни, змістом, логікою викладеного матеріалу, узагальненнями, висновками і пропозиціями є завершеним науковим дослідженням та відповідає спеціальності 051 “Економіка” галузі знань 05 “Соціальні та поведінкові науки”. Дисертаційна робота є самостійним завершеним науковим дослідженням. Наукові положення, розробки, висновки й рекомендації, що виносяться на захист, одержані автором самостійно. На основі отриманих у ході дослідження результатів сформовано теоретико-методологічні засади й практичні рекомендації щодо розвитку вертикально інтегрованих структур аграрного бізнесу в умовах глобалізації.

Робота написана з дотриманням вимог чинного законодавства. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідні джерела. Ознак академічного плагіату або модифікацій тексту у дисертації не виявлено.

### **Дискусійні положення та зауваження стосовно змісту дисертації**

1. У теоретичному розділі дисертації детально розглянуто та систематизовано наукові погляди на формування та розвиток вертикально інтегрованих структур в аграрному бізнесі. Однак аналіз міг би бути більш глибоким, якби автор додатково включив порівняльний аналіз із сучасними тенденціями глобалізації та їх впливом на аграрний сектор у розрізі окремих країн світу. Це дозволило б забезпечити більш всебічне розуміння контексту та викликів, з якими стикаються аграрні холдинги.

2. У практичній частині роботи дисертант зосередився на розвитку та впровадженні методик оцінки економічної ефективності аграрних підприємств. Проте робота могла б отримати додаткову цінність за рахунок деталізації

інструментарію управління ризиками та стратегічного планування, що важливо для динамічно мінливого сектору, яким є агробізнес.

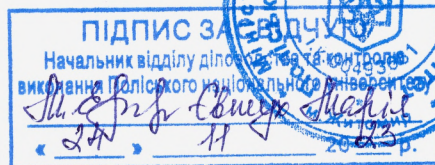
3. У заключній частині дослідження презентовано результати, які свідчать про наукову новизну та практичне застосування отриманих даних. Однак, можливо, було б корисно розглянути альтернативні підходи та сценарії розвитку аграрних холдингів в контексті глобальних економічних та екологічних змін, що могло б надати додаткову цінність для стратегічного планування та адаптації аграрного сектору до майбутніх викликів.

### Загальний висновок

Дисертаційна робота ЛЕВКІВСЬКОГО Євгенія Володимировича “Розвиток вертикально інтегрованих структур аграрного бізнесу в умовах глобалізації” є завершеним науковим дослідженням, виконаним на актуальну тему. Рівень проведених досліджень та їх практична значимість свідчать про наукову зрілість дисертантки. За змістом і оформленням представлена робота відповідає вимогам Наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 “Про затвердження вимог до оформлення дисертації”, “Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор – ЛЕВКІВСЬКИЙ Євгеній Володимирович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 “Економіка” галузі знань 05 “Соціальні та поведінкові науки”.

*Рецензент:*

к.е.н., доцент, керівник центру космічних та геоінформаційних технологій  
Поліського національного університету



 Петро ПИВОВАР